

EESTI LOODUS

Miks me
haigeks jääme?

Inimesed pikenevad
Ingver ja vanad apteegirohud
Põldtsiitsitajad ja viu elupaigad

ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)
ISSN 0131-5862 (trükk)

9 770131 586276

2 Toimetaja veerg

3 Sõnumid

8 Miks me haigeks jääme? Evolutsioonilise meditsiini vaatepunkt

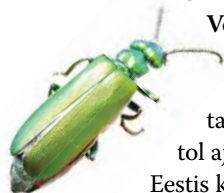
Peeter Hõraku artiklist selgub kurb tõsiasi: inimese võitlus haigustega on üsna lootusetu, tuleb vaid tõbedega kohaneda

14 Miks me pikemaks venime?

Loomade füsioloogilise ökoloogia professorit **Peeter Hõrakut** usutlenud **Juhan Javois**

18 Tallinna raeapteegi kirju tootevalik aastal 1695

Vello Paatsi ja Toomas Kukk meenutavad Tallinna apteegimäärust ning vaatavad, mis rohte ja vahendeid tol ajal tervise turgutamiseks Eestis kasutati

24 Põldtsiitsitajate arvukus on väga kiiresti vähenenud

Riho Marja, Jaanus Elts, Kunter Tätte ja Thea Perm seletavad selle varblasesuuruse linnu kadumist põllumajandusmaastiku muutumisega

28 Tiit Kändleri essee: Digimaailm kujundab looduse evolutsiooni

30 Huvitav Eesti: Uduallikas ootab hoidjaid

Kristel Vilbaste juhatab lugeja Järva- ja Viljandimaa piiril asuvale unustatud allikale, millega seotud muistendid kõnelevad koha varasemast tähtsusest

32 Poster: Martin Suuroja

34 Intervjuu: Matsalu on kaubamärk. MTÜ Terra Maritima juhatajat Nele Sõpra ja keskkonna-

ameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni juhatajat **Kaja Lotmanit** usutlenud **Helen Külvik**

40 Ingver on põletavalt kasulik taim

Evi Padu ja Sulev Kuuse kirjeldavad ravim- ja maitsetaimena tuntud ingveri kasulikke omadusi ja nende biokeemilisi põhjusi

44 Aasta lind. Milliseid elupaiku eelistavad meie viud?

Ülo Väli, Gunnar Sein, Arne Laansalu ja Urmas Sellis tutvustavad värsket uurimistöö tulemusi: paindlik hiireviu püüab saaki igasugustest elupaikadest, ent eelistab siiski rohumaid

49 EL küsib: vastavad Atko Heinsalu ja Tõnis Korts

50 Euroopa nulg ja nulumetsad Eestis

Heldur Sander, Kristiina Hellström ja Leo Filippov meenutavad võõrliigi sissetoomist ja kirjeldavad tema praegust küllaltki edukat naturalisatsiooni

56 Põnevad põlispuud: Harjumaa jämedaimaid kaski ja künnapuid otsimas

Hendrik Relve jagab uudiseid viimase aasta põnevate põlispuuleidude ja vanade puude kadumise kohta pealinna ümbruses

58 In memoriam: Enel Sander. Raamatud

59 Kroonika

62 Mikroskoop

63 Ristsõna

64 Ajalugu, sünnipäevad

Sügishaigused ja rohud nende vastu

Novembri alguse ilm on Eestis püsinud kuiv ja sügiseselt soe: esimestel päevadel on õhusoojus tõusnud 12 kraadini ja paistnud päike. Lühikroonika rubriigi (lk 59) tavapärase eelmise kuu ilmakokkuvõtte kinnitab, et oktoober oli pikaajalisest keskmisest väga palju kuivem: seekordne sajuhulk 11 mm oli vaid 15% paljuaastast keskmisest (74 mm). Kaevud on mitmel pool jäänud kuivaks ja Emajõe veetaset märgitakse miinusemärgiga, kuna see on langenud alla kokkuleppelist nulli.

Siiski võib ennustada, et veel sel aastal lähevad ilmad külmemaks ja päevad jäävad novembris üha lühemaks. Külmad, tuulised ja niisked ilmad toovad kaasa tavapärase kõha ja nohu, nina on tihti tatine ja silmad tugevast tuulest vesised. Hoolimata ravimitööstuse edusammudest pole võitu saadud isegi pealtnäha sellistest lihtsatest tõbedest nagu kõha või nohu, rääkimata tuberkuloosist või suguhaigustest. Võiks ju arvata, et haigestumine on eelkõige ravimitööstuse huvides ja küllap mõni näeks siin isegi töösturite vandenõud rohutarbijate vastu.

Peeter Hõraku artikkel selgitab haiguste evolutsioonilisi põhjusi (lk 8). Loo lühikokkuvõtte teeb muidugi kurvaks: inimesel kui liigil pole õigupoolest lootust haigustest vabaneda. Tõved jäävad inimesi igavesti saatma ning ravimid saavad kaebusi üksnes leeven-

Foto: Peedu Saar

dada, vahel ka haigusi ära hoida. Uurimused inimeste mõõtmete muutumise ja haigestumiste seoste kohta võivad aga anda vastuse pealtnäha hoopis teise valdkonna küsimusele: miks inimeste keskmine pikkus muudkui kasvab? (lk 14).

Haiguste vastu on rohtu otsitud ammusest aegadest. Tallinna raeapteek asutati 1422. a ning 17. sajandi lõpuks oli sinne rohukaubandus omandanud sellise tähtsuse ja rohude hinnad tõusnud nii kõrgeks, et apteegimajandust tuli 1695. aastal korraldada Tallinna rae määrusega (lk 18).

Huvipakkuv on tollane hinnakiri, mis annab hea ülevaate ladina köögis tollal saadaval olnud toodetest. Mõnigi varasem imerohi on praegu unustuse hõlma vajunud, nagu pääsukese vesitõmmis, põletatud muti kuubikud või muumiatinktuur. Suurt osa tunnistame aga tänapäevalgi arstirohuna või maitseainena, näiteks ingveri juurikat, mis oli Tallinnas tuntud juba 15. sajandil. Ingveri ravi- ja maitseomadused on hinnas nüüdisajalgi (lk 40).

Sügisel on õige aeg uuendada Eesti Looduse tellimust, sest aasta lõpuni püsib tellimishind endine ning MTÜ Loodusajakirja liikmesorganisatsioonide (ELKS, LUS, EOÜ, PKÜ, TÜLKR) liikmetele kehtib 10% soodustus, kui tellida meie kodulehe kaudu. Oleme endiselt väga huvitatud ka lugejate kommentaaridest ajakirja sisu ja väljanägemise kohta.

*toomas
kukke*

EESTI LOODUS

66. aastakäik Nr 11, november 2015

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post toimetus@el.loodus.ee
faks 742 1143

Peatoimetaja **Toomas Kukkk**
742 1143, tomkukk@gmail.com

Toimetaja **Helen Külvik**
529 4033, helen.kylvik@gmail.com

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juku@ut.ee

Toimetaja **Katre Palo**
521 8771, palo.katre@gmail.com

Sõnumitoimetaja **Toomas Juriado**
742 1143, toomas.juriado@el.loodus.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
742 1186, monika.salo@el.loodus.ee

Küljendamine **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri
Endla 3, Tallinn 10122

Vastutav väljaandja **Triinu Raigna**
triinu@loodusajakiri.ee

Tellimine ja info Kristi Mõis
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Reklaamijuht **Elo Algma**
610 4106, reklaam@loodusajakiri.ee

Ajakiri ilmub
keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2015

Summaries of some articles can be found at
our web site www.eestiloodus.ee

Trükitud trükikojas Kroonpress

kroonpress